

játszó saját mozik nagy forgalma és magas helyárai kétség-telenül meghozták az előre kiszámított hasznot, a filmet néhány hétig „fekteti”, nehogy a közönség az olcsóbb és tisztesebb *kismozikba* szokják. A kismozik változatosabb és jobb műsort szeretnének játszani, de a *gang* petit szedéssel sűrűn tele nyomtatott, előre elkészített szerződés-blankettái megakadályozzák ebben. E nyomtatott szerződésekben minden jog a kölcsönzőé, a tehetetlen kismozist teljesen kiszolgáltatja a tröszt kénye-kedvének. Csak azt a filmet játszhatja, melyet a tröszt előír. Akkor köteles játszani a filmeket, amikor a tröszt akarja és annyi ideig, amíg a kölcsönzési díjakból a tröszt újabb busás haszna kétségtelemmé nem válik. Hiábavaló a kismozisok, a közönség s a sajtó egy részének tiltakozása. Ezek a film-gangek könyörtelenül rávetették magukat a magyar filmiparra s a magyar mozira, mérhetetlen károkat okozva a magyar filmművészetnek. A szellemi szabadság nevében kell követelnünk e szellemi szolgaság eltírását és gyökeres kiirtását. Elég volt a budapesti film-alvilág diktatúrájából, itt az ideje, hogy a törvényes rendelkezéseket is kijátszó gangeket az államhatalom végképen megsemmisítse, itt az ideje, hogy a magyar írók, a magyar szakemberek maguk irányítsák a magyar filmgyártást, ne pedig e fölcseperegett bukta-árusok és nyugalomba vonult őszerek!

Horváth Béla.

KÖNYVEK

ARADI ZSOLT: AZ ÉG A RÁCS MÖGÖTT

„Nagy cella volt, kétoldalt pricsekkkel, szalmazsákok nélkül. A sarokban kályha, körülötte védőrács. Mellette nagyobb gödör, melyből sárga lé szivárgott. Kissé tovább egy lóca, kis mosdó dézsával, nagyobb, erős fakupával és három pléhbögrével. Egyéb semmi. Az asztalnál két cigány ült, egy hülyén magaelé bámuló piszkos és rongyos parasztfiú s egy molyette bekecses, öreg, félszemű paraszt.” Ez a hely és ez a környezet az, ahol a regény legújabb része lejátszódik.

„Kisebbségi regény” talán, mert az új államalakulatok egyikébe került magyarsághoz tartozik a regény hőse? Vagy talán „börtönregény”? „A regény hőse nem az író” — hangsúlyozza a bevezető sorokban a szerző, — de mindaz, amit leír, valóban fogházban történt s a lelkiállapotok rajza hiteles.

Am a regény nem „kisebbségi” regény. A primér lélektani alapadottságokon túl nem rajzol kisebbségi helyzetet, nem bocsátkozik bele sem a kisebbségnek, sem az államhatalom birtokosainak társadalmi vagy más szempontból való

morfológiájába, a „kisebbség” s a „többség” (maradjunk tán most, e pillanatokban is ezeknél az elnevezéseknél) viszonya nem kap sem politikai elemzést, sem hazafias, sem humanitárius accentuálást; szinte félelmetes közönnyel való ábrázolásában semmi több, mint adott és kényszerű tény. Minek volna elemezni, mikor okai és következményei oly emberien és keserűen egyszerűek?

S a „börtönregény” — kérdés? A tények itt bonyolultabbak.

Igen: „Az ég a rács mögött” könnyen lehetett volna börtönregénnyé! Már csak azért is, mert éppen „a szerző újjáélt élményein” át való dokumentum s egyes részei „valóban fogházban írtak”. S így kínálkozott két csábító út is, sőt három is. Az első az a kísértés lehetett volna, hogy a börtönélet rajzát éppen az első személyben való elbeszélésen át: pszichológiai pillanattfelvételek sorozatává oldja; divatos, sőt finom műfaj, amellyel alkalmas olyféle önéletrészletekre, aminőkkel fiatal írók (*ma* sok érthető oka van annak, hogy miért) nem egyszer *kezdik* műveik sorát. A második kísértés: a fogházban élő különös, állandóan hullámzó és erjedő társadalmának rajzát adni; szintén divatos, noha kevésbé „előkelő” út, ám alkalmat ad egy aránylag kevésbé ismert, exotikum-számba menő emberi életterület számbevételére, a riportnak briliáns és fölényes, ma már a grand’ art eszközei közé is felszívódott kezelésével. Am a harmadik út lett volna legkényesebb. Egyesíteni az első kettőt és ezzel elaltatni egy darabig írókat és olvasókat is azokat a hiányérzéseket, amelyek a tárgy kizárólagos belső elpszichológizálása, vagy kizárólagosan külső ábrázolásá tétele miatt előbb-utóbb mégis csak jelentkeztek volna. Mert *a* regény: *több mint pszichológia és több mint környezetrajz*. Akár külön-külön, akár együtt szerepelnek ezek, írásművek még nem tesznek regénnyé, még akkor sem, ha a „csak” lélekregény is, a „csak” környezetrajz regény is, sőt a kettő elegye is: igen-igen erősen művelt műfajaivá, aféle népszerű korcs-műfajaivá váltak a közönség-érdeklődés irányai iránt oly figyelmes modern könyvkiadói tevékenységnek.

Nos: eddig kellett jutnunk, hogy Aradi Zsolt könyvében megmutassuk, miben remekelt ő és hogy a katolikus világnézethől életértékelést és művészi formákat meríteni kívánó irodalom mennyire a valóságból, a tényekből fakadó erővel győz le műfaj-torzulások felé könnyen vivő vonalakat.

Aradi Zsolt könyve *nem* börtönregény. Nem vállalja a leszűkülést sem pszichológiai folyamatok rajzára, sem egy érdekes és sajátos társadalmi helyzetnek és típusainak pusztá riportzására; az *egész* valóság összefüggéseire kíváncsi. Az egész valóságára mindabban, ami a főhóst (majdnem azt írtuk: őt magát) illeti, és az egész valóságot akarja ábrázolni a börtöntársadalom alakjai mögött is. Az *egész* valóság pedig több mint érzékszervek által felvett érzékletek sorozata s e-

zekben egy individuumon belül való lélektani élete, sőt több mint az egyes individuumok között létrejövő korrelációk (személyi vagy társas jellegű) bármily egyszerű, vagy bármily bonyolult hálózata. Az *egész* valóság: a materiális, biológiai, individuális és társadalmi léten és annak valóságain túl van, az „es gilt” világa ez, a transzcendens lété és vele való összefüggéseinké.

A regény itt kockáztatja meg a nagy ugrást: ezt is ábrázolni. Ábrázolni nemcsak a főhősben, hanem szifiliszes parasztfiúban, tüdőbajos cigánylegényben, sőt tizennégyszeres gyilkosok bűntársaiban, sőt még ezt is fokozva: apró bűnösökben, kicsiny, rémült, jelentéktelen és konok imbecillisekben. Az út, a folyamat, amelyen át az eddig verseinek és érzéseinek álmovilágában élő fiatalember mögött egyre messzebb kerül eddigi társadalmi énje, minden emléke, szerelme, s végül már *csak őmaga* marad, csupaszon, an sich, önmagának leglényegével, s szemben az egyetemes valóság összefüggéseivel, megrendítő és igaz. Hogy saját szavát használjuk: hiteles. Éppen ezért hiteles, mert tudatos, és a börtönlakók rajza éppen azért hiteles, mert náluk ez az út és az eredmény öntudatlan. S ennek rajzára valóban csak mögöttes valóságok megpillantására is képes katolikus világszemlélet vállalkozhatott, a katolikus szót úgy értve, ahogy a szellemes Kühnelt-Leddihn Erik oly sokszor írta: „Kath’ holèn tèn gèn”; azaz az egész világ felett, minden valóságot egybefogóan.

Jegyezzük meg: a világos puszta lélektani folyamatokká oldó regényműfaj is, a puszta társadalmi vagy egyéb valóságokat, mondjuk környezetet konstatáló műfaj is *a katolikus és valóságellenes* szemléletű korok és tömegőrületek teremtményei. Valóságcsönkítő voltuk egy műfajt csönkített meg. A fiatal magyar katolikus regény szép eredménye, hogy Aradi Zsolt regényében ily áttörést kapott a frontjuk s hogy az esztétikum síkjára maradéktalanul vetülő katolikum mire képes, az talán Aradi Zsolt regényében mutatkozott meg a legérzékenyebben, szinte geometrikus vonalhálózati tisztaságban.

Ijjas Antal.

POSSONYI LÁSZLÓ

ÜLDÖZNI FOGNAK TITEKET

R É V A I K I A D Á S

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK
KORSZERŰ ÉRTELMEZÉSÉT MUNKÁLJA

AZ ORSZÁG ÚTJA

HAVI ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI FOLYOIRAT.
SZERKESZTIK: BARANKOVICS ISTVÁN ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGY ÉVRE 5— PENGÓ
FÉL ÉVRE 2-50 PENGÓ
EGYES SZÁM ÁRA 50 F.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. KER. VÁCI-UTCA 46. II. EM. 3
TELEFON 18—22—40. — MUTATVÁNSZÁMOT KÉSZSÉGGEL KÜLD A KIADÓHIVATAL

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.

BALLA BORISZ

A MEGSEBZETT

A MAGYAR
KATOLIKUS
IRODALOM
GRANDIÓZUS
ALKOTÁSAI

RÉVAI KIADÁS